Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Philosophia, 42, 2012, pp. 374-375.

ΠΕΡΙ ΤΙΝΟΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

(*π. Ἀδ.* 17, 511, 8C)

Ἐν τινι πληροφορίᾳ τοῦ Πλουτάρχου ἀναφερομένῃ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν πολιορκίαν τῆς Ἐφέσου, γενετείρας τοῦ φιλοσόφου Ἡρακλείτου, μνημονεύονται τὰ κάτωθι: «οἱ δὲ συμβολικῶς ἄνευ φωνῆς ἃ δεῖ φράζοντες οὐκ ἐπαινοῦνται καὶ θαυμάζονται διαφερόντως; ὡς Η. ἀξιούντων αὐτὸν τῶν πολιτῶν γνώμην τιν' εἰπεῖν περὶ ὁμονοίας, ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ λαβὼν ψυχροῦ κύλικα καὶ τῶν ἀλφίτων ἐπιπάσας καὶ τῷ γλήχωνι κινήσας ἐκπιὼν ἀπῆλθεν, ἐνδειξάμενος αὐτοῖς, ὅτι τὸ τοῖς τυχοῦσιν ἀρκεῖσθαι καὶ μὴ δεῖσθαι τῶν πολυτελῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ διατηρεῖ τὰς πόλεις»[1].

Τὸ ἀνωτέρω χωρίον θὰ ἀφορᾷ ἀσφαλῶς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν πολιορκίαν τῆς πόλεως Ἐφέσου[2], δι' ἧς μεταξὺ ἄλλων ἐπέτυχον οὗτοι νὰ προκαλέσωσι καὶ τὴν σπάνιν τῶν τροφίμων εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως· ἡ ὡς ἄνω πολιορκία θὰ ἐγένετο μεταξὺ τῶν ἐτῶν 500-493, ὅταν δηλαδὴ ἤρχισαν οἱ Πέρσαι τὰς πολεμικὰς αὐτῶν ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν ἰωνικῶν πόλεων, ἕνεκα τῆς τότε ἀποστασίας αὐτῶν[3].

Κατὰ κρίσιμον λοιπὸν ταύτην στιγμὴν παρουσιάσθη ἐν μέσῳ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Ἐφέσου, κατ' ἐπίμονον ἀξίωσιν τούτων, ὁ φιλόσοφος Ἡράκλειτος, ὅπως εἴπῃ ἢ καὶ πράξῃ τι πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως· τότε ὁ Ἐφέσιος, πάντοτε κατὰ τὸ πλουτάρχειον χωρίον, «**ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ λαβὼν ψυχροῦ κύλικα καὶ τῶν ἀλφίτων ἐπιπάσας καὶ τῷ γλήχωνι κινήσας ἐκπιὼν ἀπῆλθεν**».

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἔδειξεν, ὅτι ἵνα τηρῇ τις τὰς πόλεις ἐν «εἰρήνῃ» καὶ «ὁμονοίᾳ» θὰ πρέπῃ οἱ κάτοικοι τούτων «τὸ τοῖς τυχοῦσιν ἀρκεῖσθαι καὶ μὴ δεῖσθαι τῶν πολυτελῶν».

Περιττὸν νὰ τονίσω, ὅτι ἡ ἀνωτέρω τοῦ Ἡρακλείτου στάσις, ὡς καὶ ἡ διαγωγὴ τούτου ἔναντι τῆς Ἐφέσου, δεικνύουσιν ἄνδρα σπουδαῖον ἔκ τε ἀπόψεως πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ πολιτικῆς σωφροσύνης, ἐνδιαφερόμενον, τὸ μὲν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως Ἐφέσου, τὸ δὲ διὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν κατοίκων ἐπίδειξιν κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ταύτην στιγμὴν ἀπολύτου κατανοήσεως καὶ ἐπιβεβλημένης πειθαρχίας· ὁ φιλόσοφος δηλονότι θέλει νὰ ὑποδείξῃ εἰς τὸ πλῆθος, ἵνα εἰς δυσκόλους καιροὺς ἀποβάλῃ τὰς ἕξεις καὶ συνηθείας τῆς πολυτελοῦς ζωῆς, ὡς τὰ πλούσια δεῖπνα καὶ συμπόσια, καὶ προσαρμόζηται εἰς τὰς ἑκάστοτε κρατούσας περιστάσεις[4].

---

1. Πλουταρχου, *Περὶ ἀδολεσχίας* 17, 511, 8C. Πρβλ. καὶ Σχόλια Ὁμήρου BΓZ. K. 149.
2. Πβ. ἐπίσης Θεμιστιου, *Π. ἀρετῆς*, p. 40 (= *Rheinisches Museum*, 27, 1872, 456) ὡς καὶ E. Zeller, *Philos. d. Griechen*, I[3], σ. 591, 3.
3. Πβ. Ηροδοτου, *VI*, 1 κ. ἑξ.
4. Πιστεύεται ὅτι ἡ Ἔφεσος δὲν ἀπεστάτησεν, ὡς αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις, ἀλλ' ἀντιθέτως διετήρησε πρὸς τοὺς Πέρσας οὐδετερότητα· πάντως ὅμως θὰ ἐδοκίμασε καὶ αὕτη ἀσφαλῶς τὰς δοκιμασίας τοῦ πολέμου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Τὰ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀνωτέρω λεχθέντα θεωρῶ ἀληθῆ καὶ ἀξιόπιστα· ἔπειτα ὑπάρχει ἐξάρτησίς τις καὶ ἀλληλουχία γεγονότων· ὁ Ἡράκλειτος, ὡς γνωστόν, ἐγεννήθη τῷ 535 π.Χ. ἄρα κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς γενεθλίου πόλεως θὰ ἦγε τὸ 35ον ἔτος ἢ καί τι πλέον, δεδομένου ὅτι ἡ ἐπανάστασις τῶν ἰωνικῶν πόλεων διήρκεσεν ἐπί τινα ἀκόμη ἔτη (500-493)· θὰ ἠδυνάμην ὅμως νὰ προσθέσω καὶ ἄλλο τι, ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἐφέσιος ὁμολογεῖ τὰς πολιτικὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ ἐν τῷ ἀπολεσθέντι συγγράμματι *Περὶ φύσιος*, ἐν τῷ ὁποίῳ μάλιστα ἀναγράφεται καὶ ἀριθμός τις ἀποσπασμάτων πολιτικοῦ περιεχομένου[5], ὥστε κατὰ τὴν ἔκφρασιν Διοδότου τοῦ Γραμματικοῦ «οὐ περὶ φύσεως εἶναι τὸ σύγγραμμα, ἀλλὰ περὶ πολιτείας»[6]. Τέλος ἡ ἔκφρασις τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ «ψυχροῦ κύλικα καὶ τῶν ἀλφίτων ἐπιπάσας καὶ τῷ γλήχωνι κινήσας» περιέχει πως τὴν ἔννοιαν τοῦ 125ου ἀποσπάσματος τοῦ Ἡρακλείτου: «καὶ ὁ κυκεὼν διίσταται (μὴ) κινούμενος».

Ὡς γνωστόν, ὁ «κυκεὼν» ἦτο ποτόν τι, τὸ ὁποῖον περιεῖχε πλὴν ἄλλων καὶ ἄλευρον ἐκ κριθῆς (τὰ ἐν τῷ ποιῷ τούτῳ διάφορα στοιχεῖα ἔπρεπε νὰ κινηθῶσιν οὕτως, ὥστε ταῦτα νὰ ἀποτελέσωσι διὰ τῆς κινήσεως, ἕν, τουτέστι τὸν «κυκεῶνα»), καὶ τοῦτο κάλλιστα δύναται νὰ συγκριθῇ περίπου μετὰ τοῦ μείγματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον δίκην ποτοῦ («ἐκπιὼν») ὁ φιλόσοφος ἐχρησιμοποίησεν ὡς τροφὴν κατὰ τὴν πολιορκίαν· ἴσως τοῦτο νὰ ἦτο ἓν «εἶδος κυκεῶνος», οὗ ἡ χρῆσις θὰ ἦτο λίαν προσφιλὴς εἰς τὸν Ἐφέσιοι (πβ. ἀπ. 125).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται σαφὲς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ὅτι ἡ ἀνωτέρω πληροφορία τοῦ Πλουτάρχου εἶναι κατὰ πάντα ἀκριβὴς καὶ ἀξιόπιστος, διότι ἐνισχύουσα τὰ ὑπάρχοντα ἴχνη ἱστορικῆς ἀληθείας ἀναφέρεται εἰς συγκεκριμένα πρόσωπα καὶ γεγονότα, τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν ἀπολύτως σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀποθανόντος ἤδη κλασσικοῦ φιλολόγου τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου Ἑρμάννου Diels (1848-1921), περὶ τοῦ ἀνωτέρω Πλουταρχείου χωρίου, διατυπωθεῖσαν γνώμην: «Anekdote ist historisch wertlos» (=*Frg. d. Vorsokr.*, I[5], σ. 144).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

†Α. Ν. Ζουμπος
(Ἀθῆναι)

5. Πβ. ἀπ. 43, 44, 121, 125a (= W. Capelle, *Die Vorsokratiker*, σ. 154 κ. ἑξ.). Ἐπίσης ἔχομεν καὶ πλῆθος ἄλλων δοξογραφικῶν πληροφοριῶν, αἵτινες μαρτυροῦσι τὸ «περὶ πολιτείας» διαφέρον τοῦ φιλοσόφου. Πβ. Α. Ν. Zoumpos, *Herakleitos von Ephesos als Staatsmann und Gesetzgeber*, Athen 1956.

6. Διογ. Λαερτιου, *IX*, 15 ὡς καὶ *IX*, 5: «Εἴς τε τὸν περὶ τοῦ παντὸς καὶ πολιτικὸν καὶ θεολογικόν».

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ